

УДК 378.011

С.О. ВАСИЛЬЄВА, А.В. БОЯРСЬКА-ХОМЕНКО

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ГРАНТОВА ТА ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ»
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ
ТРЕТЬОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

©Васильєва С.О., 2020

<http://orcid.org/0000-0001-5012-4835>

©Боярська-Хоменко А.В., 2020

<http://orcid.org/0000-0002-1818-3074>

<http://doi.org/10.34142/2312-2471.2020.63.02>

У статті розкрито мету, завдання, результати і зміст навчальної програми «Грантова та проєктна діяльність» у процесі підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти. Здійснено аналіз понять «метод проєктів», «проєкт», «проєктна технологія» та «проєктна діяльність». Визначено підходи, які використовувались під час розробки навчальної дисципліни (системний, діяльнісний, акмеологічний, компетентнісний, андрагогічний) та обґрунтовано доцільність такого вибору. Метою навчального курсу є формування проєктної компетентності здобувачів вищої освіти щодо розробки і реалізації наукових проєктів відповідно до норм європейської проєктної культури; забезпечення їх необхідним методологічним та методичним інструментарієм щодо ефективного виконання дослідницько-інноваційних завдань у майбутній професійній діяльності. У статті зазначено, що провідними завданнями навчальної дисципліни є такі: формування здатності до командної роботи, розроблення індивідуальної траєкторії особистісного і професійного розвитку, співпраці з міжнародною науковою спільнотою, громадськими організаціями, грантодавцями, інтеграції наукових знань та деякі інші. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі набуватимуть таких умінь та навичок: визначати цілі наукових проєктів, продемонструвати знання концепцій і методологічних підходів грантової та проєктної діяльності, володіти педагогічною рефлексією для професійного самовдосконалення, застосовувати інтернет-технології, володіти знаннями і вміннями з патентознавства та захисту інтелектуальної власності, застосовувати технології проєктного менеджменту та деякі інші. Провідними формами навчання визначено роботу у групах, індивідуальну та самотійну форми роботи, практичні заняття та тренінги. Серед методів реалізації запропоновано надавати перевагу інтерактивним методам навчання. Зміст програми розроблено згідно вимог теорії педагогіки, реалізується під час лекційних, семінарських занять та самотійної роботи. Навчальна дисципліна розрахована на 3 кредити ЄКТС (90 годин), із них

аудиторних – 30 годин, позааудиторних – 60 годин, та вивчатиметься впродовж двох семестрів.

Ключові слова: проектна діяльність, навчальна програма, здобувачі третього освітньо-наукового рівня, компетентність, м'які навички, результати навчання, вища освіта.

Vasylieva S.O., Boiarska-Khomenko A.V. Educational Program «Grant and Project Activity» as a Means of Project Skills Formation for PhD Students in Higher Education

The purpose, tasks, learning outcomes and content of the educational program “Grant and project activities” in the process of training applicants of the third educational-scientific level of higher education have been revealed in the article,. The analysis of the concepts “project method”, “project”, “project technology” and “project activity” has been done. The approaches (systemic, activity, acmeological, competence, andragogical) which were used in the development of the discipline have been identified. The choice of these scientific approaches has been explained. The purpose of the course is to form the project competence of higher education PhD students in the development and implementation of research projects in accordance with the norms of European project culture; to provide them with the necessary methodological and methodical tools for the effective implementation of research and innovation tasks in future professional activities. The article authors have determined the leading tasks of the discipline. They are: formation of ability to work in teams, development of individual trajectory of personal and professional development, cooperation with the international scientific community, public organizations, grantors, the integration of scientific knowledge etc. After studying the discipline, PhD applicants will acquire certain soft skills and abilities. They are: the ability to define the goals of research projects, the ability to demonstrate knowledge of concepts and methodological approaches to grant and project activities, pedagogical reflection for professional self-improvement, use of Internet technologies, knowledge and skills in patenting and intellectual property protection, ability to apply technology etc. Leading forms of education have been identified. They are: group work, individual and independent work, practical classes and trainings. Interactive teaching methods are preferred. The content of the program has been developed taking into account the requirements of the pedagogy theory. The content is implemented in lectures, seminars and independent work. The course is developed for 3 ECTS credits (90 hours), which consists of classroom classes (30 hours), independent work (60 hours). The educational program is designed for two semesters of study.

Key words: project activity, curriculum, PhD applicants of the third educational-scientific level, competence, soft skills, learning outcomes, higher education.

Постановка проблеми. Зміни, які характерні для суспільства ХХІ століття, підтверджують думку про те, що сучасні роботодавці надають

перевагу тим претендентам, які не лише мають диплом про вищу освіту, а й сформовані навички професійної діяльності, володіють загальними і фаховими компетентностями. Ми не заперечуємо той факт, що наявність диплома чи сертифіката є важливою умовою при обранні кандидатури на вакантне місце, проте сучасний ринок праці диктує такі умови, за яких наявність документу про здобуття освіти не є вирішальним сьогодні.

У результаті проведеного опитування роботодавців з різних країн світу було визначено компетентності, які є найбільш важливими для успішного працевлаштування на початку XXI ст. Так, з'ясовано, що сьогодні так звані *soft skills* (м'які навички) мають більш важливе значення для роботодавців, ніж *hard skills* (професійні навички). Разом з тим, навички *soft skills* є такими, які досить складно перевірити, вони формуються протягом тривалого часу. У свою чергу, навички *hard skills* – це навички, пов'язані з теоретичними знаннями, практичними чи технічними вміннями, які можна досить легко перевірити за допомогою традиційних форм і методів контролю.

Отже, до десятки найбільш потрібних для фахової діяльності *soft skills* відносять такі: комунікативні навички, комп'ютерну грамотність, міжособистісні навички (зокрема вміння працювати в команді), адаптивність (вміння пристосовуватись до змін, здатність до виконання кількох завдань одночасно), дослідницькі навички, навички управління проектами, вміння розв'язувати проблеми, володіння навичками трудової етики, емоційного інтелекту [1].

Зважаючи на важливість формування у здобувачів вищої освіти перерахованих навичок, в освітній процес необхідно впроваджувати оволодіння основами проектної діяльності. Формування зазначених навичок, має стати одним з результатів навчання на усіх рівнях освіти. Разом з тим, варто наголосити на тому, що сформованість навичок із проектної діяльності є особливо важливою для здобувачів третього освітньо-наукового рівня.

В аспірантурі навчаються здобувачі різного віку, різного рівня сформованості знань, вмінь і навичок необхідних для реалізації проектної діяльності. Проектна діяльність при підготовці здобувачів ступеня доктора філософії (PhD) розкриває їх більш широкі можливості самореалізації, вияву творчості через написання проєктів та виконання грантових програм, що у свою чергу, вимагає знань та вмінь у галузі проектної діяльності та є запорукою успішного становлення аспірантів як досвідчених науковців, їхнього кар'єрного зростання, сприяє розвитку вітчизняної науки. Виходячи із зазначеного вище, вважаємо, що сьогодні впровадження навчальної дисципліни «Грантова та проектна діяльність» є необхідним у підготовці здобувачів PhD.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проектну діяльність досліджували такі науковці як: Ю. Безвіна, О. Ніколаєва, Г. Подосиннікова, І. Шишова та інші [2; 3; 4]. Установлено, що В. Каламаж, А. Власенко [4; 5] присвятили свої праці вивченню психологічних чинників та умов ефективності групової проектної діяльності студентів закладів вищої освіти у процесі вивчення іноземної мови. Л. Гусак [6] вивчала використання методу проєктів

при вивченні іноземної мови. М. Елькін [7] досліджував педагогічні умови забезпечення процесу формування професійної компетентності студентів природничо-географічного факультету засобами проєктної діяльності.

С. Ізбаш [8] звернула увагу на проблему соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету у процесі проєктної діяльності. Зазначені наукові дослідження зосереджені на використанні проєктної діяльності під час вивчення окремих навчальних предметів студентами різних спеціальностей.

Невирішені раніше аспекти загальної проблеми. Водночас, питання проєктної діяльності здобувачів третього освітньо-наукового рівня на сьогодні є малодослідженим, хоча має суттєві особливості. Зважаючи на це, тема статті є актуальною для сьогодення.

Метою статті є виявлення мети, завдань, результатів навчання і змісту навчальної програми «Грантова та проєктна діяльність» у процесі підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що проєктна діяльність тісно пов'язана з такими поняттями як: «метод проєктів», «проєктна технологія», «проєктна діяльність». Згідно з «Українським педагогічним словником» під поняттям «метод проєктів» розуміють «організацію навчання, за якої учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів» [7; 9].

Під поняттям «проєкт» ми розуміємо задум або план дій який реалізується за допомогою проєктування, тобто створення праобразу результату проєкту. «Проєктна технологія» передбачає дії, побудовані у логічній послідовності та за певним планом, з урахуванням можливих утруднень, для досягнення результату. Зауважимо, що всі зазначені поняття передбачають успішну реалізацію проєкту на основі виконання певних видів діяльності.

Отже, проєктна діяльність, у нашому розумінні, є більш узагальненим поняттям, а реалізація такої діяльності об'єднує всі зазначені вище категорії. У науковій думці є різні підходи до класифікації проєктів, і зважаючи на це, зазначмо, що у статті будемо розглядати проєктну діяльність в освітньому процесі, а саме навчальну проєктну діяльність.

При розробці програми навчальної дисципліни «Грантова та проєктна діяльність», відповідно до компонентів змісту освіти за І. Лернером [10], ми користувались такими підходами: системний, діяльнісний, акмеологічний, компетентнісний, андрагогічний. Вибір зазначених підходів ґрунтується на необхідності формування нових компетентностей у здобувачів третього рівня вищої освіти, реалізації їхнього творчого потенціалу в результаті розробки та подальшого виконання власних наукових та грантових проєктів, засвоєння знань та оволодіння уміннями планування, формування, керування та виконання запропонованих проєктів.

Метою курсу є формування проєктної компетентності здобувачів вищої освіти щодо розробки і реалізації наукових проєктів відповідно до норм європейської проєктної культури; забезпечення їх необхідним методологічним

та методичним інструментарієм для ефективного виконання дослідницько-інноваційних завдань у майбутній професійній діяльності.

Серед методів реалізації навчальної програми «Грантова та проектна діяльність» перевага надавалась інтерактивним методам навчання. Так, на етапі пошуку ідеї та визначення завдань проекту доцільно використовувати метод мозкового штурму, а от у подальшому процесі реалізації варто надавати перевагу методу розкадровки, вправам та усним повідомленням, складанню інтелект-карток тощо.

Варто зазначити, що на нашу думку, провідними формами навчання під час реалізації навчального курсу є робота в групах, індивідуальна та самостійна форми роботи, практичні заняття у формі тренінгів із застосуванням технічних засобів навчання.

На наше переконання, головними завданнями навчальної дисципліни є:

- формування здатності до усвідомлення концептуальних і методологічних знань в галузі педагогіки, освітньої інноватики, грантової та проектної діяльності;
- формування здатності до командної роботи, орієнтування її на кінцевий результат, до передбачення й запобігання ризикам;
- формування здатності до розробки індивідуальної траєкторії особистісного і професійного розвитку з урахуванням специфіки соціокультурного середовища;
- формування здатності до співпраці з міжнародною науковою спільнотою, громадськими організаціями, грантодавцями, до презентації результатів власних досліджень у різних формах з дотриманням вимог академічної доброчесності;
- формування здатності до інтеграції наукових знань, застосування системного підходу у процесі планування, організації й управління проектною діяльністю;
- формування здатності до укладання пропозицій щодо фінансування наукового дослідження, реєстрації прав інтелектуальної власності;
- формування здатності до прояву академічної і професійної мобільності, презентації в науковій і професійній спільноті індивідуального образу вченого-педагога на основі самостійного складання й реалізації наукових (грантових) проектів.

Зазначимо, що до результатів вивчення запропонованого курсу віднесено такі уміння та навички:

- визначати цілі наукових проектів на основі аналізу філософсько-антропологічних і культурно-антропологічних чинників;
- продемонструвати знання концепцій і методологічних підходів грантової та проектної діяльності;
- володіти педагогічною рефлексією для виявлення своїх потенційних можливостей та визначення стратегій саморозвитку і професійного самовдосконалення;

- застосовувати комп'ютерні, «хмарні», інтернет-технології, наукометричні бази даних та інші відповідні джерела інформації;
- визначати рівень об'єктивності, фактологічної основи в різних видах джерел, оцінювати її достовірність і репрезентативність;
- володіти знаннями і вміннями з патентознавства та захисту інтелектуальної власності;
- застосовувати технології проектного менеджменту при укладанні власних проектних та грантових заявок.

Зміст навчальної дисципліни «Грантова та проектна діяльність» для здобувачів третього освітньо-наукового рівня ХНПУ імені Г.С. Сковороди (Таблиця 1) передбачає 3 кредити ЄКТС (90 годин), із них аудиторних – 30 годин, позааудиторних – 60. Навчальна дисципліна пропонується для вивчення здобувачами третього року навчання впродовж V-VI семестрів.

Зважаючи на мету, завдання та зміст навчальної дисципліни, можна вважати, що зазначений курс допоможе сформувати проектні компетентності у майбутніх науковців.

Таблиця 1

Зміст програми «Грантова та проектна діяльність»

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна/вечірня форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
Модуль 1. Основи проектної діяльності												
Тема 1. Основи грантової та проектної діяльності. Класифікація типів проектів		2				4		2			6	
Тема 2. Структуризація проекту. Життєвий цикл, основні етапи		2				4		1			6	
Тема 3. Визначення ідеї проекту. Аналіз проблем і постановка цілей			2			4			3		6	
Тема 4. Завдання, методи, результати проекту та визначення стратегій досягнення мети			2			4			1		6	
Тема 5. Кошторис і бюджет проекту		1	2			4		1	1		6	
Тема 6. Пошук джерел фінансування. Документальна база проекту		1	2			4			1		8	
Модуль 2. Аналіз результатів проектної діяльності												
Тема 7. Моніторинг проекту						8			2		9	
Тема 8. Результати		2				6		1	1		7	

проєкту. Патенти та авторські права. Фінансові угоди											
Тема 9. Система управління проєктами			2			4		1	2		6
Тема 10. Оцінка ефективності проєкту		1	4			4			1		6
Тема 11. Підготовка звітів з проєктної діяльності		1	2			4					6
Усього годин	90	10	20			60	90	6	12		72

Висновки. Грантова та проєктна діяльність в освіті є запорукою успішного формування у здобувачів третього освітньо-наукового рівня навичок soft skills, що підтверджує доцільність та своєчасність впровадження навчальної дисципліни в освітній процес ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Навчальна програма розроблена згідно з вимогами теорії педагогіки, базується на системному, діяльністному, акмеологічному, компетентністному та андрагогічному підходах. Зміст програми передбачає поєднання лекційних та семінарських занять, самостійну та групову роботу. Пропонована навчальна дисципліна сприяє формуванню проєктної компетентності у здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є окреслення шляхів використання інноваційних та інтерактивних технологій навчання, можливостей застосування методів бізнес-навчання під час викладання курсу «Грантова та проєктна діяльність», розробка методичного забезпечення навчальної дисципліни.

Література

1. Top-10 soft skills навичок, востребованных работодателями. URL : <https://hr-elearning.ru/top-10-soft-skills-navykov-vostrebovannykh-rabotodatelayami/>
2. Каламаж В. О. Психологічні чинники ефективності групової проєктної діяльності студентів ЗВО у процесі вивчення іноземної мови : автореф. дис. ... канд. псих. 19.00.01. Луцьк, 2019. 26 с.
3. Власенко А. О. Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до проєктної діяльності в початковій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Умань, 2017. 24 с.
4. Гусак П. М., Гусак Л. Є. Компетенції і компетентності у підготовці фахівця. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія.* 2015. №43. С. 7-10
5. Елькін М. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проєктної діяльності : автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.03. Київ, 2005. 20 с.

6. Избаш С.С. Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04. Київ, 2007. 23 с.

7. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 373 с.

8. Безвін Ю.Г., Подосиннікова Г.І. Особливості формування соціокультурної компетентності в майбутніх викладачів англійської мови засобами інформаційно-дослідницького проекту. *Іноземні мови*. 2019. № 4. URL : <http://fl.knlu.edu.ua/article/view/186213>

9. Лернер И. Я. Исследовательский метод обучения. Владимир : ВГПУ, 2012. Ч. 1. С. 305–309. URL : <http://e.lib.vlsu.ru/bitstream/123456789/2310/1/00831.pdf>

10. Мірошник С.І. Теоретичні основи навчальної проектної діяльності учнів. URL : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383

References

1. *Top-10 soft skills navykov vostrebovannnkh rabotodateliamy* (n.d.). [Top 10 Soft skills in demand by employers]. URL : <https://hr-elearning.ru/top-10-soft-skills-navykov-vostrebovannykh-rabotodatelyami/>

2. Kalamazh, V. O. (2019). *Psykholohichni chynnyky efektyvnosti hrupovoi proektnoi diialnosti studentiv ZVO u protsesi vyvchennia inozemnoi movy* [Psychological factors of efficiency of group project activity of students of ZVO in the process of learning a foreign language] : avtoref. dys. ... kand. psykhn. nauk. 19.00.01. Lutsk.

3. Vlasenko, A. O. (2017). *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv inozemnoi movy do proektnoi diialnosti v pochatkovii shkoli* [Preparation of future foreign language teachers for project activities in primary school]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Uman.

4. Husak, P. M., Husak, L. Ye. (2015). Kompetentsii i kompetentnosti u pidhotovtsi fakhivtsia [Competences and competencies in specialist training]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohiia*, 43, 7-10

5. Elkin, M. V. (2005). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia heohrafii zasobamy proektnoi diialnosti* [Formation of professional competence of the future teacher of geography by means of project activity]: avtoref. dys. ... kand. tekhn. nauk: 05.13.03. Kyiv.

6. Izbash, S.S. (2007). *Proektna diialnist yak faktor sotsialno-profesiinoi adaptatsii studentiv pedahohichnoho universytetu* [Project activity as a factor of social and professional adaptation of students of pedagogical university]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk.: 13.00.04 Kyiv.

7. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv : Lybid.

8. Bezvin, Yu. H. & Podosynnikova, H. I. (2019). Osoblyvosti formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti v maibutnikh vykladachiv anhliiskoi movy zasobamy

informatsiino-doslidnytskoho proektu [Features of the formation of socio-cultural competence in future teachers of English by means of information research project]. *Inozemni movy*, 4. URL : <http://fl.knlu.edu.ua/article/view/186213>

9. Lerner, I. Ya. (2012). *Issledovatelskyi metod obuchenyia* [Research teaching method]. Vladymyr : VHPU, 1, 305–309. URL : <http://e.lib.vlsu.ru/bitstream/123456789/2310/1/00831.pdf>

10. Miroshnyk, S. I. *Teoretychni osnovy navchalnoi projektnoi diialnosti uchniv* [Theoretical foundations of educational project activities of students]. URL : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383